

CONTRIBUȚII LA TOPOGRAFIA TOMISULUI ÎN SEC. VI e.n.

Într-un studiu din 1974, căutam să datăm cu mai multă precizie o categorie de morminte din epoca romană târzie de la Tomis¹. Condițiile excepționale de conservare a celor două complexe funerare de pe str. Mircea cel Bătrîn, ne-au permis să datăm acest tip de mormînt în sec. VI e.n. Arătam la timpul convenit, că ne aflăm într-o zonă de necropolă de sec. VI e.n., necropolă care în lumina ultimelor cercetări din primăvara anului 1976, începe să-și contureze dimensiunile și particularitățile. De asemenea s-au putut surprinde elemente noi legate de ritul și ritualul acestor în humări în sec. VI e.n.

*

La 150 m. NE de complexele funerare de pe str. Mircea cel Bătrîn au apărut în primăvara anului 1976 un nou grup de camere funerare situate la 4,80 m. de la nivelul actual de călcare. Săpătura constructorilor a afectat o bună parte din acest complex, rămînînd intacte doar două din cele 4 camere funerare dispuse în cruce. De asemenea canalul de acces (dromosul) a fost surprins și el parțial. Dintre cele două camere, numai una cu lungimea de 2,30 m, lățimea 2,05 m, și 0,95 m înălțime (în punctul maxim al tavanului, boltit) — avea rol de *loculus*. Această încăpere conserva în condiții bune două schelete de adulți, așezate în sicrie de lemn care au putrezit datorită gradului mare de umiditate. În poziție dorsală, cele două schelete aveau mîinile aduse din coate pe piept și erau orientate EV cu capul la V. Unul din schelete, de 1,98 m. lungime, a determinat așezarea sicriului de lemn puțin oblic pentru a încăpea lungimea de 2,25 m a sicriului în cei 2,05 m cît avea lățimea camerei funerare. În humerusul brațului stîng al acestui schelet s-a găsit un vîrf de fier, care a străpuns osul dintr-o parte în cealaltă. Lingă capul femural drept s-a găsit o cata-

¹ N. Cheluță Georgescu, *Complexele funerare din sec. VI e.n. la Tomis*, în *Pontica*, 7, 1974.

ramă de bronz aurit cu inelul de prindere din argint. Catarama în formă de elipsă mult alungită, este decorată cu un chenar de puncte incizate, în centru o „*crux latina*” adânc săpată și înscrisă într-un cerc, iar de o parte și de alta câte un porumbel. S-au mai găsit în același context de deplasare al obiectelor de la locul inițial, doi lei din argint, frumos stilizați și mai multe nituri din același metal reprezentând flori cu 3 petale, toate elemente de ornament ale centurii din piele, care a putrezit². (Pl. I, fig. 1, 1a).

Scheletul din sicriul alăturat – 1,78 m. lungime – nu avea nici un obiect de inventar funerar.

Stratigrafia locului ne îndeamnă să credem că și acest complex face parte din ramificația subterană cu caracter funerar surprinsă pe str. Mircea cel Bătrîn³, diferența de nivel la care sînt situate cele două camere descrise mai sus, față de complexele A și B descoperite în 1973, fiind datorată terenului denivelat, ușor de surprins și în orientarea stratului gros de argilă. Din canalul de acces al acestui complex, care îl notăm cu C (pentru a ușura discuția din finalul acestui studiu) s-a putut recupera un vas ceramic, caracteristic sec. VI e.n.⁴. (Pl. I, fig. 2).

Modernizarea „Pieții Grivița” din Constanța a afectat o suprafață de formă dreptunghiulară (100 × 140 m) mărginită de străzile: M. Dumitru la N, General Cernat la E, N. Grigorescu la V și Ștefan cel Mare la S. Această zonă este o veche necropolă a Tomisului, edificator în acest sens fiind lipsa unor edificii antice care ar fi putut să apară ținînd seama că locul nu a fost afectat de clădiri moderne cu zidărie de fundație adîncă.

Profunzimea săpăturii – în unele locuri sondajele s-au făcut pînă la – 10 m. de la nivelul actual de călcare – a permis studierea a trei complexe funerare de același tip cu cele descoperite pe str. Mircea cel Bătrîn. O împrejurare fericită ne-a adus în fața unei descoperite întinse și adînci, cu o situație topo-stratigrafică edificatoare pentru o necropolă de sec. VI e.n., formată din mai multe complexe, a căror camere funerare sînt legate printr-un canal de acces cu nivelul de călcare antic. (Pl. III). În această zonă, gura canalului de acces era situată la – 0,85 m. față de nivelul actual de călcare.

S-au putut cerceta trei complexe funerare dispuse la adîncimi diferite dar legate între ele cu canale de acces săpate în terenul argilos. Din motivele amintite mai sus, vom nota cele trei complexe funerare cu D, F, G.

² D. II. Dimitrov, *Rannohristionka grobnitza* ot Reka Devnia în Bulletin de la société archéologique, Varna, tom. XI, 1960, p. 97. K. Sági, *Das Longobardische gräberfeld von Vörs*, în Acta Archeologica, Tom. XVI, fasc. 3–4, 1964, p. 370, pl. XXVIII, 5 pentru M 14 și XXVIII, 6, pentru M 15, catarama asemănătoare datate în sec. VI e.n.

³ N. Cheluță-Georgescu, *op. cit.*, p. 368.

⁴ C. Scorpan, *Ceramica romano-bizantină de la Sacidava*, în Pontica, 8, p. 288, 10, 76, tip C, fig. VIII, 4, XII, 9, cu analogiile de sec. VI e.n.

La - 0,85 m de nivelul actual de călcare s-a găsit intrarea în canalul de acces al complexului funerar D. Canalul de acces era lung de 3,80 m. cu o pantă de coborîre de aproximativ 40°. Canalul de acces, avea o înălțime de 0,85 m și o lățime de 0,75 m, dimensiuni care coroborate cu înclinația pantei de acces explică funcționalitatea acestuia. Intrarea în prima cameră funerară, era închisă cu un bloc neregulat de calcar cu dimensiunile aproximative 0,62 m \times 0,50 m⁵. Din cele patru camere boltite cu dimensiunile de 2,35 m \times 2,15 m \times 0,95 m., înălțimea maximă în vârful tavanului boltit, numai una, cea din extremitatea de V a construcției subterane avea rol de *loculus*. În ea s-au surprins două schelete așezate în poziție dorsală, în sicrie de lemn, lungi de 1,80 m.. Lemnul sicrielor se prezenta în momentul descoperirii într-o situație precară, datorată gradului de umiditate deosebit de mare.

Pe peretele de S al camerei funerare 2, din complexul D, s-a găsit o intrare, care corespundea, ca dimensiuni (lățime și înălțime) cu canalul de acces, intrare continuată cu un canal lung de 5 m cu unghiul de coborîre de 20°. Acest canal cu pantă lină de coborîre, corespundea cu alt complex funerar (F), format din 4 camere dispuse în cruce. Cu excepția camerei centrale notată de noi cu 2, celelalte trei, aveau rol de *loculus*. Toate camerele aveau dimensiunea de 2,35 m \times 2,15 m \times 0,95 m (înălțimea maximă în centrul tavanului boltit). În fiecare din aceste camere, erau așezate câte 4 sicrie de lemn, care păstrau tot atâtea schelete de adulți, așezați în poziție dorsală, cu miinile aduse din cot pe piept. Umiditatea și pământul prăbușit din tavanul camerelor boltite, au contribuit din plin la distrugerea lemnului de la sicrie. Singurele obiecte de inventar care au fost recuperate din complexul funerar F, sînt două tălpi din piele, fragmentare, de la încălțămîntea descoperită la unul din înhumații camerei 3. (Pl. I, fig. 3).

Camera funerară 2, din complexul F prezintă pe peretele de E, o intrare identică cu cele ale complexelor D și F, pe care se pătrundea în alt canal de acces, lung de 6,50 m, care făcea legătura cu cel de-al treilea complex funerar, notat G. Acesta, era compus din 4 camere funerare, toate cu rol de *loculus*, amplasarea întregului complex fiind pe același nivel cu complexul F, la - 7,05 m. Dimensiunile camerelor, maniera de săpare subterană a acestora, amplasarea intrărilor care făceau legătura dintre camere, precum și detaliul de ritual al așezării sicrielor de lemn, sînt identice cu cele surprinse în complexe D și F. Și în aceste camere funerare ale complexului G, erau înhumați în sicrie de lemn, câte patru schelete în fiecare cameră. Camera 4 din acest complex prezenta o situație inedită. Pe peretele de vest, la 60 cm de la podina camerei, era săpată o nișă, loc pentru un opaiț care a ars înroșind argila din micul tavan al nișei semi-sferice. De la unul din scheletele înhumaate s-au recuperat două cataramă

⁵ Informațiile M. Irimia, care a cercetat complexul funerar D, imediat în ziua descoperirii.

mici de bronz și un engolpion mic de argint foarte corodat⁶. (fig. 1). Și din acest complex se trecea în altul printr-un canal de acces a cărui intrare (prăbușită în momentul descoperirii) se afla pe peretele de S. al camerei 4. Din nefericire situația acestui dromos care urca în pantă destul de lină, era atât de precară, încît o cercetare a fost exclusă din capul locului.

Arătăm mai sus, că săpătura din Piața Griviței ne-a permis să surprindem trei complexe funerare, a căror manieră de realizare este foarte asemănătoare cu cea a complexelor funerare de pe str. Mircea cel Bătrîn. Și materialul arheologic descoperit în camerele funerare ale complexelor D, F, G se datează în sec. VI e.n. De asemenea, ultimul canal de acces menționat, cel din complexul G, care nu a putut fi cercetat, arată că ramificația acestor complexe funerare continua spre S, deci, spre str. Cuza Vodă, la a cărui extremitate de E, în vecinătatea complexelor de pe str. Mircea cel Bătrîn au apărut alte morminte cu dromos. (fig. 2).

Pentru a întregi imaginea ariei extramurane unde s-au descoperit astfel de complexe funerare de sec. VI e.n., amintim descoperirea din 1962, făcută în apropierea Gării Constanța⁷. Este vorba de una din camerele funerare ale unui complex situat la - 7,00 m., care avea 7 schelete înhumate în sicrie de lemn. Orientarea acestora E-V cu capul la V. Stratul de umplură în această zonă, era de 2 m, iar dimensiunile camerei funerare erau 6,60 m × 2,15 m × 0,90 m (înălțime maximă a tavanului boltit). Și la această cameră funerară, maniera de săpare subterană, este asemănătoare cu maniera de realizare a complexelor descrise pînă acum, ceea ce ne determină să apreciem că această cameră funerară aparținea unui complex de sec. VI e.n.

Descoperirile mai vechi⁸ și mai recente⁹ a unor complexe funerare de acest tip la Tomis, precum și ultimele apariții din anii 1973-1976 vin să întregescă cunoașterea ariei de desfășurare a necropolei tomitane din sec. VI e.n., ridicînd următoarele probleme :

- 1 - tipul de mormînt și ritualul înmormîntării ;
- 2 - grupul etnic cărui aparține acest mod de înmormîntare ;
- 3 - o problemă de urbanistică a orașului în raport cu aria necropolei de sec. VI e.n..

⁶ Engolpionul cilindric de argint de la Tomis, are analogii cu engolpioanele de aur descoperite în bazinul mediteranean și pontic. Un tip asemănător cu al nostru descoperit la Pirjoaia, cf. V. Culică, *Pontica*, 2, 1969, pp. 359-360, datat în sec. VII e.n. Pentru întregirea bibliografiei, vezi : Marvin C. Ross, *Catalogue of the Byzantine and Early Medieval antiquities in the Dumbarton Oaks Collection* ; F. R. Marshall, *Catalog of the Jewellery Greek, Etruscan and Roman*, with the departments of antiquities, British Museum, London, 1911 ; Joseph Hampel, *Alterthümer Frühen Mittelalters in Ungarn*, I, Braunschweig, 1905.

⁷ Este vorba de actuala gară C.F.R. din Constanța. Informația primită de la M. Irimia.

⁸ Gr. Tocilescu, *Săpături arheologice în Dobrogea*, I-II, ms. rom. 5131, 5132 ; P. Polonic, *Manuscise*, Arhiva personală, I, ambele materiale la Biblioteca Academiei R.S.R.

⁹ V. Barbu, *Din necropolele Tomisului*, în SCIV, 1, t. 22, 1971, p. 53, tipul VIII-4.

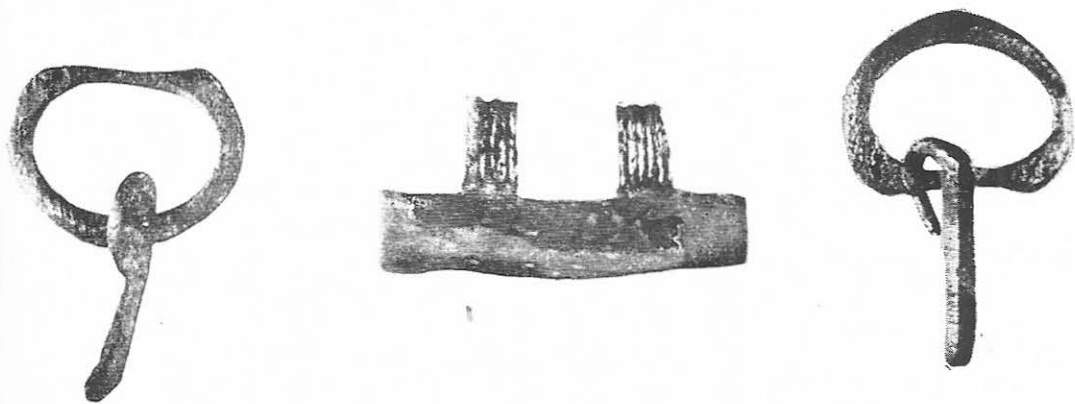

Fig. 1. Obiecte de inventar, din complexul funerar G.

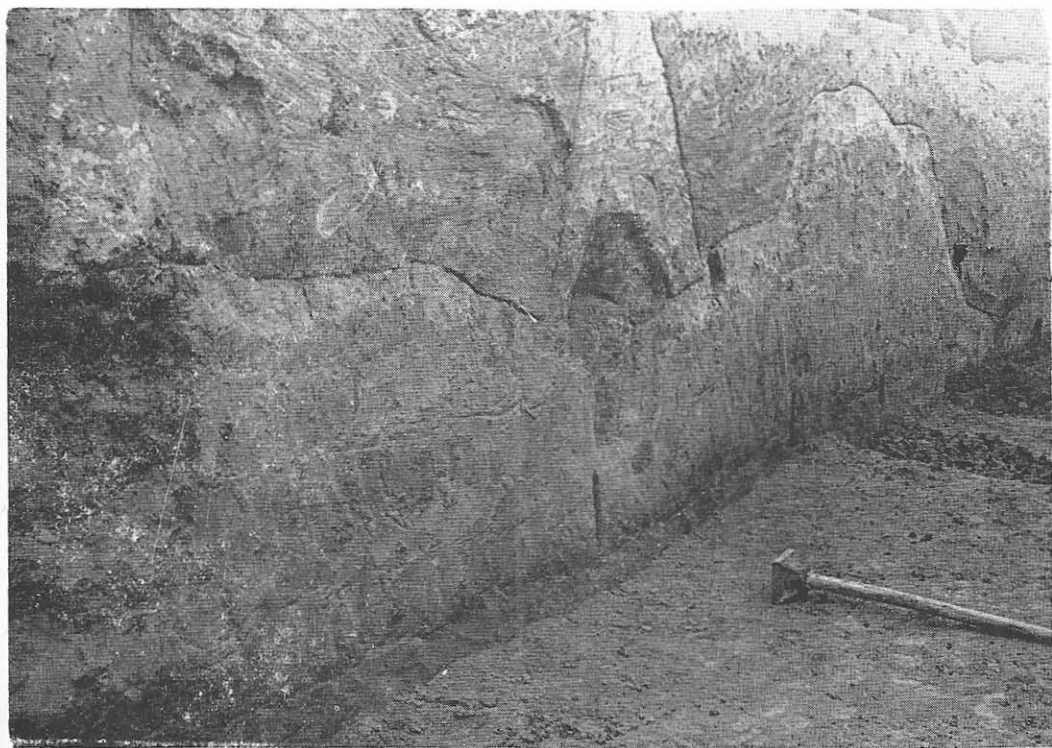
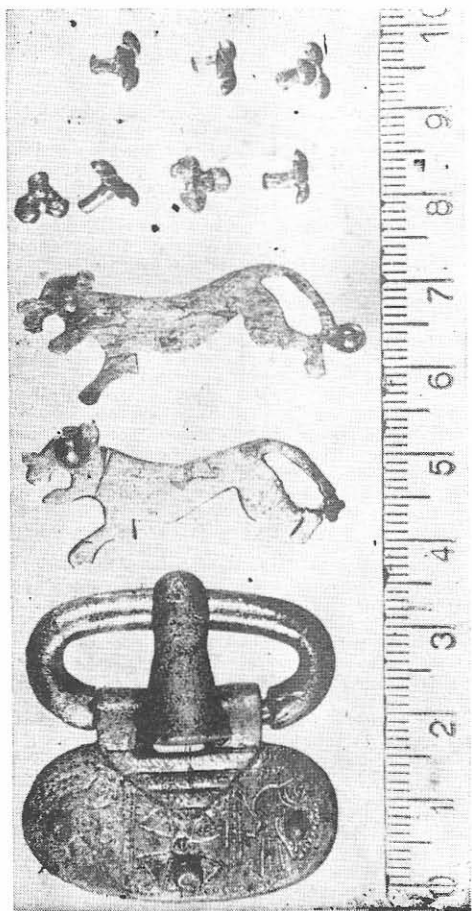
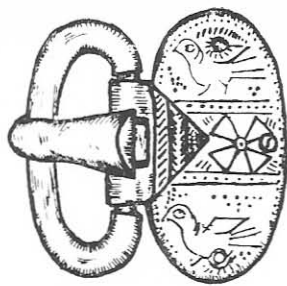

Fig. 2. Profilul unui complex funerar de sec. VI e.n., str. Cuza Vodă.

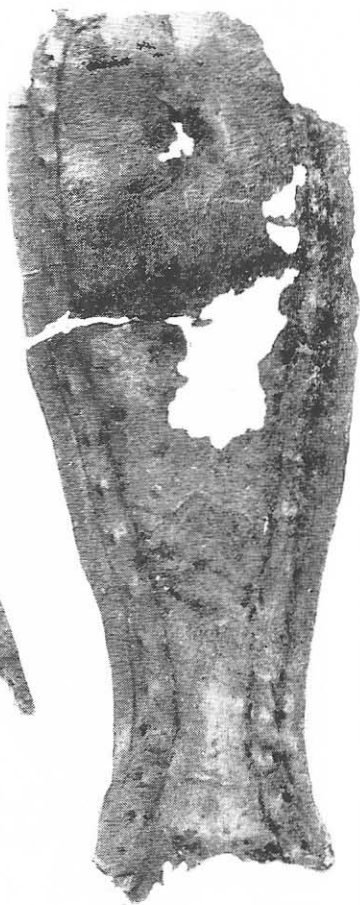
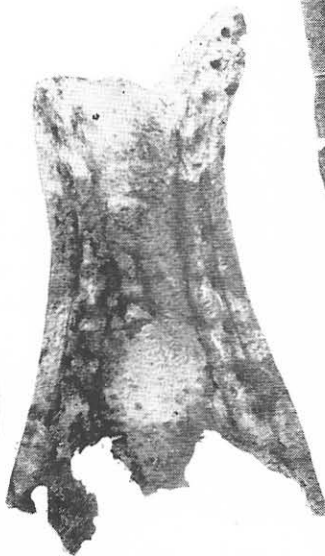
1.

1 a.

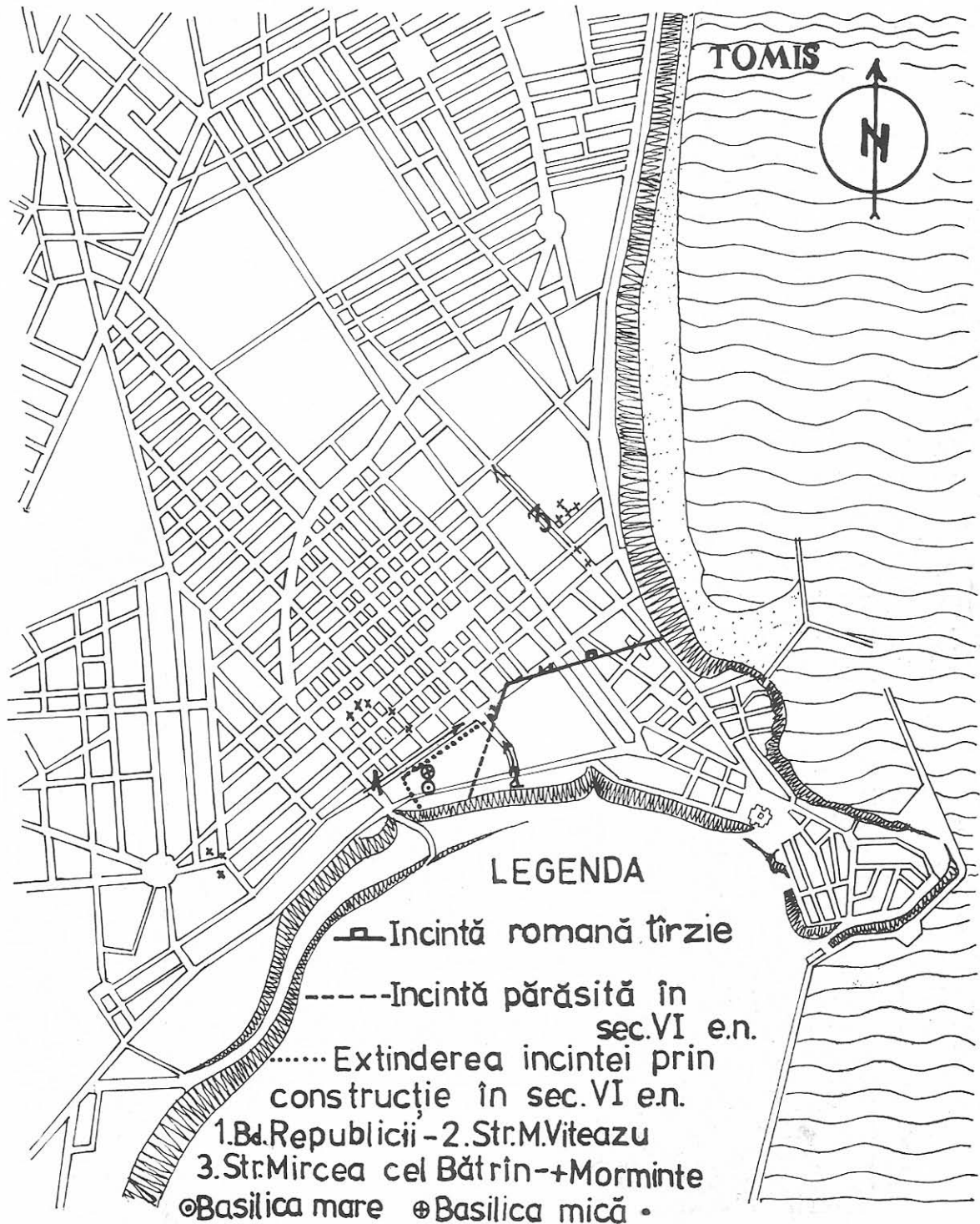

2.

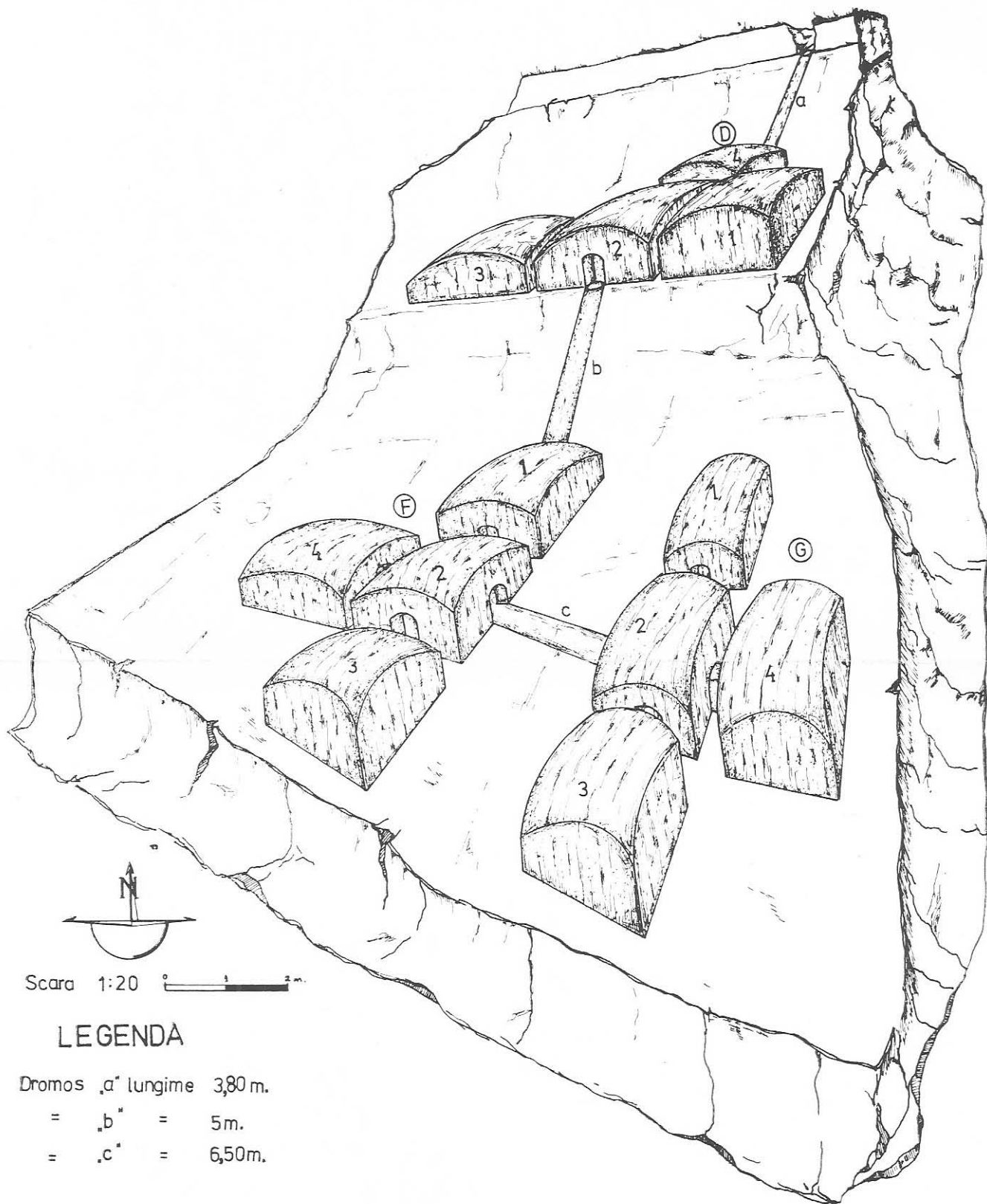
3.

Plansa I. Obiecte de inventar funerar, descoperite în mormintele cu dromos.

Planșa II. Cele două faze ale zidului de incintă în epoca romano-bizantină la Tomis.

PERSPECTIVĂ AXONOMETRICĂ-ZONA PIAȚA GRIVIȚEI

Scara 1:20

LEGENDA

Dromos „a” lungime 3,80 m.
 = „b” = 5 m.
 = „c” = 6,50 m.

1. Tipul de mormînt cu *dromos* descoperit în necropola tomitană, reprezintă ansambluri funerare compuse din mai multe camere cu rol de *loculus*. Elemente de detaliu surprinse în timpul cercetării acestora, cum ar fi îndelungata lor funcționare¹⁰, faptul că mai multe camere funerare din complexele A și D sînt goale fără nici o urmă de înmormîntare, precum și acoperirea provizorie a canalului de acces la unele din complexe, dovedesc că acestea erau morminte familiale. Realizarea camerelor funerare sub formă de cavou cu funcționalitate îndelungată vine în sprijinul acestei afirmații. Mai semnalăm un detaliu demn de amintit, acela al ansamblelor funerare închise definitiv, cînd canalul de acces era umplut nu numai cu pămînt dar și cu fragmente ceramice, cum se prezenta complexul funerar B de pe str. Mircea cel Bătrîn¹¹.

Înhumările se făceau în sicrie de lemn, de formă trapezoidală. Întotdeauna, sicriile sînt așezate în așa fel încît înhumatul să aibă capul la V. Atunci cînd sicriul este mai lung decît camera funerară, este așezat oblic chiar dacă suprapune alt sicriu, respectîndu-se în primul rînd orientarea înhumatului.

Adîncimea la care erau săpate aceste complexe funerare, se explică în primul rînd, prin apropierea cîmpului necropolar de incinta orașului antic, pe plan secundar, această adîncime fiind reclamată de stratul gros de argilă care asigura securitate în timpul săpării, excluzînd totodată pericolul prăbușirii în timpul înmormîntărilor.

2. Ritul de înmormîntare cu detaliile sale de ritual, dezvăluie o populație puternic creștinată în sec. VI e.n., în metropola Pontului Sîng.

Creștinarea populației băștinașe dintre Dunăre și Mare se făcuse cu mult înaintea sec. VI e.n.¹², ba mai mult, în perioada istorică în care se datează această necropolă, Tomisul constituie centrul bisericii creștine din Scythia Minor¹³.

Înmormîntarea în cavouri familiale cu funcționalitate îndelungată, nu putea să aparțină decît unei populații băștinașe de sine stătătoare. Revinînd la situația surprinsă la unul din cele două schelete din complexul funerar C, putem presupune că vîrfurile de fier din humerusul brațului stîng a provocat moartea violentă a celui înhumat¹⁴. Tot la acest schelet se remarcă catarama de bronz aurit, cu mai multe ornamente de argint ale centurii propriu-zise, element care singularizează acest înhumat de celelalte, descoperite în complexele A, D, F, G și la care nu s-au găsit elemente de inventar funerar.

În stadiul actual al cercetărilor, precum și numărul relativ mic al complexelor funerare de acest tip, care au fost studiate, nu încurajează o

¹⁰ N. Cheluță-Georgescu, *op. cit.*, p. 374.

¹¹ *Idem*, p. 371.

¹² V. Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, 1911; D. M. Pippidi, *Contribuții la istoria veche a României*, Buc. 1958, pp. 481-496 și 491-517; D. M. Pippidi, *Studii de istorie a religiilor antice*, Buc. 1969, p. 295-296.

¹³ V. Pârvan, *Nouve considerazione sul vescavato della Scizia Minore in Rendiconti della Pontifica Accademia Romana di Archeologia*, II, 1924, p. 117, 122 și 132-135.

¹⁴ Fragmentul de humerus cu vîrfurile de fier, precum și alte fragmente din schelet, necesare unui studiu antropologic au fost date pentru expertiză prof. Aschenti de la „Consiglio Nazionale della Ricerche Servizio Scienze Sussidiarie dell'archeologia, Roma.

eventuală discuție din care s-ar desprinde concluzii referitoare la stratificarea socială a celor înmormîntați în aceste cavouri familiale.

3. Cercetarea celor șase complexe funerare familiale, la care se adaugă descoperirile mai vechi¹⁵, ne-a format o imagine destul de clară a întinderii necropolei de sec. VI e.n. la Tomis. De la est la vest, limitele ei se încadrează între faleza plăjii „Muncitorul” și actuala gară C.F.R. din Constanța. Dacă pentru latura de nord nu avem nici un indiciu pentru stabilirea unei limite, la sud situația pare mult mai clară. Mormintele cu dromos de pe str. Cuza Vodă, situate la 70 de metri de zidul de incintă romano-bizantin¹⁶, par să constituie limita sudică a necropolei.

O problemă deosebit de importantă o ridică amplasarea a unul sau mai multe complexe funerare în zona „Piața Griviței” — str. Ștefan cel Mare, situație rămasă incertă, dat fiind imposibilitatea cercetării canalului de acces care pornea din complexul funerar G, orientîndu-se spre sud, deci spre zidul de incintă.

Din punct de vedere topografic, această zonă necropolară este amplasată la nord de sectorul de vest al cetății tomitane, atît de bogat în monumente contemporane cu necropola de sec. VI e.n. Cît de apropiată de acest sector, în care s-au descoperit și cercetat două bazilici de epocă romano-bizantină¹⁷, era necropola orașului, este greu de precizat. Clădirile moderne, cu fundații adînci, din spațiul cuprins între strada „Ștefan cel Mare” și bulevardul Republicii au răvășit straturile antice așa că limita sudică a necropolei este greu de stabilit, dacă nu imposibil. Cum este firesc, o mai bună delimitare a necropolei în partea sudică, o putem căpăta cunoscînd traseul zidului de incintă din sec. VI e.n.

La Tomis, traseul zidului de incintă de epocă romano-bizantină este cunoscut încă din 1915, cînd Vasile Pârvan cercetează cea mai mare parte din el, datînd construcția sau refacerea incintei mai vechi pe baza inscripțiilor din vremea lui Iustinian sau a urmașilor săi imediați¹⁸. (Pl. II). Această incintă se păstrează pînă în apropierea Teatrului Fantasio, orientarea zidului din acest punct nemaifiînd paralelă cu bulevardul Republicii, ci dimpotrivă se schimbă spre SV, mai precis prin spatele edificiului modern amintit. O săpătură de canalizare efectuată în 1976 pe str. Mihai Vi-teazu care traversa și bulevardul Republicii, a atins adîncimea de 6,50 m. La intersecția străzilor amintite nu a apărut nici o urmă care ar fi indicat continuarea zidului, paralel cu bulevardul. În schimb la 35 m, sud de această intersecție a apărut (la -4,50 m) o îngrămădire masivă de blocuri și pietre prăbușite, care făceau parte dintr-un zid masiv, orientat S.V., spre actualul Muzeu al Marinei din Constanța. Din nefericire traseul nu mai poate fi urmărit, din cauza construcțiilor moderne, iar din ridicări topo și fotografii mai vechi nu se pot trage concluzii certe¹⁹. Acest traseu pare

¹⁵ Mormintele din capătul de E al str. Cuza Vodă, nu au putut fi cercetate din cauza instabilității straturilor în care erau săpate încăperile funerare.

¹⁶ V. Pârvan, *Zidul cetății Tomis*, în ARMSI, XXXVII, pp. 415 și urm.

¹⁷ A. Rădulescu, *Monumente romano-bizantine din sectorul de vest al cetății Tomis*.

¹⁸ V. Pârvan, *op. cit.*, *Zidul.....*, p. 439.

¹⁹ O. Tafrafi, *Ruinele unei clădiri din epoca imperială romană la Constanța, astăzi dispărute*, în *Arta și Archeologia*, III, 4, 1930, pp. 52 și urm.

a lămuri și orientarea incintei deja cunoscute, explicînd totodată și orientarea spre SV a acesteia în punctul de lîngă Teatrul Fantasio.

Toate acestea ar părea firești, dacă cercetarea zonei de vest a orașului nu ar fi scos la iveală pe lîngă cele două bazine și un fragment din incinta tomitană de nord, incintă care merge de această dată paralel cu bulevardul Republicii²⁰. Această porțiune a zidului urmînd să se racordeze cu zidul de incintă de sub blocul C₁, închizînd peninsula tomitană la vest după traversarea str. I. L. Caragiale. (Pl. II). În cazul acesta avem două trasee ale zidului de incintă, care nu pot fi decît două faze distincte :

– O fază mai veche a incintei, pe care se poate vedea refacerea din vremea lui Iustinian, pînă la punctul de lîngă Teatrul Fantasio.

– O fază de construcție din temelii pentru mărirea incintei și care corespunde zidului de lîngă bazilica mică, care merge paralel cu bulevardul Republicii.

Activitatea de reconstrucție și construcție în Scythia Minor în vremea împăraților Anastasius și Iustinian este bine cunoscută atît din izvoare cît și din descoperiri arheologice. Izvoarele scrise darnice cu activitatea constructivă a lui Iustinian în Scythia Minor²¹ au determinat ca mulți istoriografi să atribuie epocii lui Iustinian ceea ce se construise în vremea lui Anastasius, activități cunoscute mai ales datorită descoperirilor arheologice²².

Considerăm că faza a II-a a incintei tomitane tîrzii a fost construită din temelii, tocmai pentru a include orașului întregul complex bazilical din sectorul de vest²³. O astfel de activitate constructivă explică și descoperirea cuptoarelor de cărămizi, atît de apropiată de cele două bazine, încît pare cu totul neverosimilă funcționarea lor și după încheierea lucrărilor de construcție la cele două bazine, precum și a zidului de incintă.

Existența unui episcopium la Tomis în sec. VI e.n. nu este de natură să surprindă. Lista episcopilor de Tomis, capitala provinciei, este cunoscută în intervalul 368–369²⁴ și 550–553, ani cînd este cunoscut episcopul Valentinian, cel care întreținea corespondență în limba latină cu papa Vigilius al Romei²⁵.

Apropierea limitei de sud, a necropolei de sec. VI e.n., de zidul de incintă romano-bizantin care înconjură episcopiumul, din zona de vest a cetății, ne îndeamnă să atribuim unuia din bazinele acestui complex funcția de bazilică cimiterială. Bazilica mică, situată foarte aproape de zidul de incintă²⁶, pare să fi avut aceste atribuții în cadrul episcopiumului tomitan.

²⁰ A. Rădulescu, *op. cit.*, p. 23, fig. 1.

²¹ Procopius, *Despre zidiri*, pp. 471–475, în *Izvoarele României*, II, Buc., 1970.

²² R. Vulpe, I. Barnea, *DID*, II, Buc., 1968, pp. 410–411.

²³ A. Rădulescu, *op. cit.*, p. 77, unde se propune existența a mai multor bazine în această zonă, ceea ce ar alcătui un episcopium la Tomis.

²⁴ Dată cînd este exilat episcopul ortodox al Tomisului Betranion de către împăratul Valens, cf. I. Barnea, *DID*, II, p. 397.

²⁵ R. Netzhammer, *Epietet und Astin, Diokletianische Märtyrer am Donaudelta*, Zug, 1936, p. 61–68.

²⁶ A. Rădulescu, *op. cit.*, p. 23.

RÉSUMÉ

CONTRIBUTIONS À LA TOPOGRAPHIE DE TOMIS
AU VIe SIÈCLE DE N.È.

Dans un étude publié en 1974, nous tâchions de dater avec plus de précision les tombes à *dromos* de Tomis, mises au jour dans la rue Mircea cel Bătrîn de Constanța. Le mobilier funéraire trouvé dans les deux ensembles archéologiques fermés les a faits dater à l'époque du VIe siècle de n.è.

Nous avons reçu la confirmation catégorique de cette datation pour les tombes de cette catégorie de l'époque romano-byzantine, grâce à l'étude des ensembles funéraires trouvés place „de Grivița" — toujours à Constanța. Parmi les pièces les plus éloquentes du mobilier contenu par les trois ensembles disposés par étages jusqu'à une profondeur de 7 m. 05 il convient de mentionner une boucle de bronze doré. La boucle s'ornait entre autres de deux colombes flanquant une *crux latina*. À cette pièce, s'ajoutent plusieurs appliques d'argent qui décoraient la ceinture proprement dite.

Ces toutes dernières recherches de la nécropole tomitaine du VIe siècle de n.è. ont abouti à des remarques concernant :

- le type de la tombe respective et son rituel funéraire ;
- le groupe ethnique usant de ce mode d'enterrement ;
- l'urbanisme de la ville par rapport à l'aire de la nécropole du VIe siècle de n.è.

La superficie de la nécropole de VIe siècle de n.è. considérée en fonction du tracé de l'enceinte tomitaine à l'époque romano-byzantine porte à conclure que la restauration et la construction de l'enceinte sous Justinien a dû passer par deux phases.

Compte tenu de la ramification souterraine des tombes à *dromos* dans le voisinage de l'enceinte dans la zone occidentale de la ville de Tomis, nous sommes enclinés de penser que le tronçon de mur qui ferme la zone respective suivant un tracé parallèle à l'actuel boulevard de la République de Constanța a dû être bâti au VIe siècle de n.è. Il devait délimiter le quartier occidental où les fouilles ont exploré les deux basiliques d'époque romano-byzantine. La petite basilique, celle située dans le voisinage immédiat de l'enceinte tomitaine (édifiée à l'époque de la construction des basiliques ou à une période fort proche de celle-ci), semble avoir rempli la fonction de basilique affectée à un cimetière, dans le cadre de l'*episcopium* de Tomis.